

שיחות צבא הלוי

פרשת וישלח תשפ"ד

בביאור עומק אריכות התורה במעשה דשכם וחמור

ובביאור הא דאמר' בזמירות שב"ק "ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל, וכו', נחלה ומנוחה כשמש לו זרחה"

א. "ויבא חמור ושכם בנו אל שער עירם, וידברו אל אנשי עירם לאמר", (בראשית פרק ל"ד פסוק כ'). הנה התורה מאריכה בדבריהם של שכם וחמור לבני עירם, וכדכתיב "האנשים האלה שלמים הם אתנו, וישבו בארץ ויחזרו אתה והארץ הנה רחבת ידיים לפניכם, את בנוסם נקח לנו לנשים, ואת בנותינו נתן להם, אך בזאת יאתו לנו האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד, בהמול לנו כל זכר כאשר הם נמולים, מקנהם וקנינם וכל בהמתם הלוא לנו הם, אך נאותה להם וישבו אתנו" (שם, פסוקים כ"א כ"ב כ"ג) ויל"ע בהאי אריכות.

והנה כפי הנראה ששכם וחמור לא היו יכולים לכופ את אנשי עירם למול, אלא היו צריכים הסכמתם, כאשר נראה בהמשך שכתוב "וישמעו אל חמור ואל שכם בנו כל יצאי שער עיר, וימלו כל זכר כל יצאי שער עיר" (פסוק כ"ד), וזהו שדברו אל כל העיר על המעלות שיש בכל הענין, ואמרו 'האנשים האלו שלמים הם אתנו', ואין שום הפסד כיון שהארץ רחבת ידיים, ויש הרבה מעלות לכך גם בכלכלה וגם בשידוכים וכדו', וע"כ הציעו שימולו ויהיו לעם אחד, והנה דבר זה לא מצינו כמותו בשום מקום, שעם אחד רצה להתאחד עם העם השני להיות לעם אחד, וצריך סיבות גדולות מאוד לעשות דבר זה, וזהו שבאו ופירטו את כל המעלות, איך שתהיה הרווחה לכולם ולא יהיה שום הפסד מכך.

אולם דבר אחד לא אמרו, מהו הסיבה האמיתית שנכנס בקרבם הרצון העצום הזה, להתאחד עם בני יעקב, שהרי הסיבה האמיתית היא מה ששכם רצה את בת יעקב, כמו שכתוב לעיל "ולא אחר הנער לעשות הדבר, כי חפץ בבת יעקב" (פסוק ט"ו), ולכן רצה לגלגל את כל הענין, שכל אנשי העיר יגזרו את עצמם כדי שתהיה לו איזה תועלת, ונמצא שאמר דבר אחד שתהיה תועלת לכולם, ולא נתכוון כלל לאותו דבר, אלא לענין אחר לגמרי שלא הזכירו כלל.

והרי באמת היה צריך לבא ולומר 'אני חפץ בבת יעקב, והם אינם רוצים, אלא אם כן תמולו, ועל כן מבקש אני מטלכם למול', אבל על זה ידע בודאי שלא יסכימו, וע"כ בא ודיבר על טובת כל העם, בזמן שאין כוונתו לכך, אלא רק לישא את בת יעקב.

[ואיתא במסכת מכות (דף י"א ע"א), "שכם נסיב, ומבגאי גזיר", ופירש רש"י "שכם נסיב מבגאי גזר. שכם בן חמור לקח את דינה בת יעקב, והנהגה שלו, ושאר בני העיר שלא נהנו, מלו עצמן ונצטערו, מבגאי שם איש מבני העיר".]

וצריך לדעת שכן הוא הדרך, שמדברים הרבה על טובת העם, ואינם מתכוונים אלא לתועלת עצמם, ודבר זה בודאי שאין מזכירים כלל, ומשטה בציבור שהוא אינו רוצה כלל להתמנות לשום תפקיד, והיה מעדיף לישב בביתו, אך העומד לנגד עיניו הוא רק טובת העם, וע"כ מסכים לוותר ולטרוח ולהפסיד חייו הפרטיים עבור העם, ויש האומרים אפ"י שהם נכנעים לדרישת הציבור שיתמנו לאותו תפקיד, [ושלחמים עליו בשצף קצף], ואדם תמים חושב שמתכוונים לטובת הכלל, בזמן שפשוט שרוצים את טובת עצמם בלבד, והארץ הכתוב כאן להראות את השקר הגדול שבו.

ב. "ויזרח לו השמש" (בראשית פרק ל"ב פסוק ל"ב). בזמירות ליום השבת אנו אומרים "ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל, מאת כל סוכה שוכן בערפל, נחלה לו יזכה בהר ובשפלה, נחלה ומנוחה כשמש לו זרחה", והביאור בזה ע"פ מה דאיתא במסכת שבת (דף ק"ח ע"א), "א"ר יוחנן משום ר' יוסי, כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר 'אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך' וגו' (ישעיהו נ"ח י"ד), לא כאברהם שכתוב בו 'קום התהלך בארץ לארכה' וגו' (י"ג י"ד), ולא ליצחק שכתוב בו 'כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל' (כ"ו ג'), אלא כיעקב שכתוב בו 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה' (כ"ח י"ד)", ובוה אף מבואר מה שאומרים בזמירות ליל שבת 'נחלת יעקב יירש בלי מצרים נחלה', והיינו שהמענג את השבת יירש נחלת יעקב בלי מצרים, וזה גם הביאור ב'נחלה ומנוחה כשמש לו זרחה', והיינו שיקבל נחלה כמו יעקב אבינו שזרחה לו השמש, כמבואר בקרא דהכא.

ובמסכת ברכות (דף נ"א ע"א), איתא "אמר רבי יוחנן כל המברך על כוס מלא, נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר 'ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה' (דברים ל"ג כ"ג)", והשתא מי שגם מענג את השבת, וגם מברך על כוס מלא, כמה יקבל, שהרי לכל אחד בפני עצמו יש סיבה לקבל נחלה בלא מצרים.

ג. ועוד שמעתי מהג"ר יאיר ישראל זצוקללה"ה, להקשות בהא דאמר' "ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל", והקשה הא תנן באבות "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס", ואיך אומרים 'ואשרי כל חוכה', ועוד הקשה מהו 'לתשלומי כפל'.

ועוד הקשה בהא דכתיב הכא "ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה, ולזרעך אחריך אתן את הארץ" (בראשית פרק ל"ה פסוק י"ב), והקשה מהו הכפילות, ובספורנו כאן כ' "ולזרעך אחריך אתן את הארץ, כאמרו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", ועדיין צ"ב, אולם באמת שחסר כאן כנראה מהשמטת הצנזור, ונדפס במקום א"כ, "ולזרעך אחריך אתן את הארץ, לקץ הימים אתן לזרעך את כל כבוד הארץ, לא ארץ ישראל בלבד, כאמרו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", וכאמרו וקורקס כל בני שת (במדבר כ"ד ז'), "והיינו כהגמ' בשבת דלעיל], ובקרא ד'והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", (בראשית כ"ח י"ד), כתב הספורנו שם, "והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת. אחר שיהיה זרעך כעפר הארץ, כענין 'ועשיתי כארץ גידך וכחוץ לעוברים' (ישעיהו נ"א כ"ג)", וזה שיהיו בתכלית השפלות, אז תפרוץ בארץ אשר אתה שוכב עליה, בכל צד ימה וקדמה ולצפונה ונגבה, כי אמנם תשועת הקל העתידה תהיה אחר רב שפלות ישראל".

ומבואר שהבטחה זו של 'ופרצת ימה', היא אחר הגלות, אחר שיהיו ישראל בתכלית השפלות, וזהו מה שאמר כאן 'ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה', והיינו ארץ ישראל, 'ולזרעך אחריך אתן את הארץ', היינו לעתיד לבא, את כל העולם כולו.

ועפ"ז ב' הג"ר יאיר ישראל זצוק"ל, 'בואשרי כל חוכה לתשלומי כפל', ד"ל דכפל אין הכוונה לשכר כפול, אלא הביאור הוא ע"פ הא דאמר' במסכת שבת (דף ק"ח ע"ב), "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן, מיד נגאלים", וזה הכוונה 'לתשלומי כפל', היינו תשלומים על ב' שבתות, ומוכן שהרי מבואר בחז"ל שצריך לצפות לישועה, וא"ש שההבטחה זו ליעקב היא לעתיד לבא.

[ועוד ב' בדפרשת ויחי כתיב "ברכת אביך גברו על ברכת הור", עד תאות גבעות עולם, תהיין לראש יוסף" וגו' (בראשית מט כ"ו), ופירש רש"י הברכות שברכני הקב"ה, גברו והלכו על הברכות שבידך את הור", עד תאות גבעות עולם, לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם, שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים מגעת עד ד' קצות העולם, שנאמר ופרצת ימה וקדמה וגו', מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק, לאברהם א"ל שא עניך וראה וגו', כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה, ולא הראהו אלא ארץ ישראל בלבד, ליצחק אמר לו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, והקימותי את השבועה וגו', וזה שאמר ישע"ל והאכלתיך נחלת יעקב אביך, ולא אמר נחלת אברהם, עכ"ל, והיינו שבידך יעקב ליוסף בברכה שנתברך בה, וצ"ב איך אמר כן רק ליוסף, והרי כל זרעו של יעקב נתברך בזה, ועוד כתיב שם 'ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים, עד באי אלק מצרימה, לי הם אפרים ומנשה, כראובן ושמעון יהיו ל"י (מ"ח ה)', וצ"ב מהו לשון ועתה, ובמשך חכמה כתב "פירוש שהשם הבטיח לו שיתן הארץ הזאת לזרעו אחוזת עולם, אולם אפרים ומנשה כעת היינו בזמן הזה היו כראובן ושמעון, אבל בבוא הגואל האחרון היו לאחדים, כמו שפרשו רש"י ותוספות פ' יש נוחלין דף קכ"ב מקרא דכתיב שער יוסף אחד, וזה שאמר ועתה יטלו שני בניך שני חלקים", ועפ"ז מובן מה שאמר תהיין לראש יוסף, והיינו שברכות הוריי דהיינו ברכת ופרצת כו' עד סוף העולם, שזה ברכה לעתיד לבא, ואז יהיה יוסף שבט אחד].

בביאור השמן דיעקב יעקב

"ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן" (בראשית פרק ל"ה פסוק י"ד). ובתרגום יונתן תרגם "ואריק עלה משח זיתא", והיינו שיעקב עליה שמן זית, וקשה דלעיל בריש פרשת ויצא גם כתיב "ויצק שמן על ראשה" (פרק כ"ח פסוק י"ח), ובתרגום יונתן תרגם רק "ואריק משחא על רישה", וצריך ביאור למה רק כאן כתב שהיה שמן זית, ושם כתב שהיה שמן סתם, ויש לומר ששם הרי היה אחרי שאליפז דף אחרי להורגו, ונטל את כל מה שבידו, כמבואר שם ברש"י (פרק כ"ט פסוק י'), משא"כ הכא שחזר מלבן, כבר היה לו שמן זית ליצוק, אלא דאם כן יל"ע מאין היה לו אז שמן, אחרי שאליפז נטל כל מה שהיה בידו, אכן ברמב"ן (שם פסוק י'), הביא מפירקי דר"א "וריד לו שמן מן השמים, ויצוק עליה, שנאמר ויצוק עליה שמן", ולפ"ז יל"ע ע"פ המיוחס להגה"ה, דשמן של נס, לא חשיב שמן זית, וע"ש שדן בשמן של נס חנוכה למה חשיב שמן זית, [אולם ע' בס' אסופות רבינו חיים הלוי, שיש אומרים שהג"ח לא אמר ד"ן, ולפ"ז א"ש דשם לא תרגם יונתן 'משח זיתא' כדחבא, כיון ששם זה היה שמן מן השמים, ולא היה שמן זית, ד"ו מרבינו מין הג"ד לבדו שליט"א].

ויש להקשות דבהקדמת פר' ס' התלמוד על מסכת בבא קמא, הביא מספר 'ברכת שמואל' בשם הרב הש"ך, שאותו השמן שנתגלה לעקב שבו יצק השמן על האבן, הוא השמן שנמשחו בו כל הכלים של בית המקדש, ובו נמשחו המלכים, וזה היה כד השמן של אליהו, ואותו הפך נתגלה גם לבני השמונאי, ע"ש, והרי בכל אלו הדברים היו צריכים שמן זית, ומוכח שכן היה זה שמן זית, [וע"ע בספר מקור ברוך, גבי נסכים, דאי במדש שהבאר היתה מעלה להם, ודן שם דאם חשיב מענבים, ע"ש].

עב"א הקל"י

גליון 236

פרשת וישלח

רישבא מחו בגידא נשיא וקטלי, ומבואר שא"י לחיות בלא גיד הנשה (ורא"י זו כ' באו"ש פ"ח ממאכ"א הי"ד). [א.ה. ברבד הזהב כ' בשם הגריש"א שאפשר לחרוש בבהמה כזו, והוא כתב לחלק בין בהמה לאדם].

והנה ה"י אפ"ל עוד שהרי כל איסורים אין אסורים אלא כדרך הנאתם, כמבואר בפסחים כ"ד ב', וא"כ ה"י אפ"ל שהנאת חרישה ורכיבה מוגיד הוי שלא כדרך הנאה, אבל לכאי ק' שבאמת אחר שחיטה אינו דרך הנאה אבל מחיים למה אינו דרך הנאה, ואולי כיון שאמרה תורה לא יאכלו את גיד הנשה א"כ עיקר ההנאה שאסרה תורה היא מהבשר של הגיד ולא מהחיות של הגיד. ועי' ביין דעת (להגאון מקוטנא בעל ישועות מלכו) על שו"ע יו"ד ס"י ס"ה, ובאו"ש הנ"ל.

*

ל"ד כ"ה י"יהי ביום השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בטח ויחרגו כל זכר".

ובספורנו כ' ויחרגו כל זכר, שלא מלו אלא על תקוה להשיג מקניהם וקנינם כדברי חמור ושכ"ם.

ויש לבאר כוונתו שלכאי הואיל ומלו לשם גירות א"כ נעשו ישראלים ואיך אפשר להרגם, ואף כי עברו קודם לכן עבירות שחייבים עליהם מיתה כמו"ש הרמב"ם בפ"ט מהל' מלכים הי"ד שלא קיימו מצוות דינים, או כמו"ש הרמב"ן עה"ת שעשו שאר עבירות, אבל הרי מצינו בסנהדרין דף ע"א ב' יאמר רבי חנינא בן נח שבירך את השם ואחר כך נתגיר פטור, הואיל ונשתנה דינו, וע"כ אמר שבאמת לא מלו לשם גירות, אלא מישום מה שאמרו להם חמור ושכ"ם (כג) "מקנחם וקנינם וכל בהמתם הלא לנו הם אך נאותה להם וישבו אתנו", וא"כ לא היה לשם גירות ואינם כישראלים.

וגם אפ"ל שכוונתו שהרי מעיקרא אמרו להם (טו) "איך בזאת נאות לכם אם תהיו כמונו להמל לכם כל זכר, (טז) ונתנו את בנתינו לכם ואת בנותיכם נקח לנו וישבנו אתכם והיינו לעם אחד", ואח"כ כשהרגו אותם נמצא דרך רמאות, וע"ז אמר שכיון שכל כוונתם היתה כמו שאמרו חמור ושכ"ם מקנחם וקנינם כו' שיזכו בכל אשר להם, א"כ ע"ז לא היה התנאי מעיקרא.

*

באבות פ"ה מכ"א בן שלש עשרה למצוותי ובפי' רש"י שם בן שלש עשרה למצוות דכתיב איש או אישה אשר יעשו מכל חטאות האדם וגו' ואינו קרוי איש עד שהוא בן שלש עשרה וכדאשכחן התם ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה ואז

משיכה בגמל

ל"ב ט"ז "גמלים מניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופרים עשרה אתנות עשרים וערים עשרה", כ' וייצו גם את השני גם את השלישי גם את כל ההלכים אחרי העדרים".

והנה בב"מ ט' א' רבי יהודה אומר לעולם לא קנה עד שתהא משיכה בגמל והנהגה בחמור, ובעירובין ל"ה א' יאם ספק, רבי מאיר ורבי יהודה אומרים הרי זה חמור גמל, ופרש"י כאדם המנהיג חמור וגמל, שהחמור הולך לפניו וזה מנהיגו, והגמל הוא מושך וצריך לפנות לפניו ולאחריו.

והנה בפסוקים הנ"ל מבואר שישלח גם עדר של גמלים ואח"כ כ' את כל ההולכים אחרי העדרים, ומשמע שגם בגמלים הולכים אחריהם, ואולי גמל יחידי דרכו במשיכה, אבל עדר של גמלים הולכים אחריהם, ולפי"ז יש לדון אם ישתנה אופן הקנין בין גמל יחידי לעדר של גמלים.

איסור הנאה בגיד הנשה

בפסחים כ"ב ג'יד הנשה מותר בהנאה, דברי רבי יהודה, ורבי שמעון אוסר, וד' הרמב"ם בפרק ח' ממאכ"א הי"ד שמוותר בהנאה, והרי לר' יהודה מותר בהנאה ולר' שמעון אסור בהנאה וקימ"ל כר' יהודה. ובהגהות מיימוניות הביא שד' הרא"ם (בס' יראים ס"י ג"ז) שגיה"ע אסור בהנאה וכן הביא מ"ס המצוות, וכן הביא בכס"מ מחכמי לונל, ובשו"ע ס"י ס"ה כ' שגיה"ע מותר בהנאה.

והנה בחולין ריש פ' גיד הנשה מבואר שאיסור גיד הנשה חל מחיים ע"ש שחל אף בעובר, וא"כ ק' מאוד לכו"ד גיד הנשה אסור בהנאה איך מותר לחרוש ולרכב על בהמה והרי נהנה גם מוגיד הנשה שבה.

[וכע"ז הק' הגרע"א בפסחים דף כ"ב ב' שבגמ' דנו מנלן דאבר מן החי מותר בהנאה, והק' למ"ד בהמה בחייה לאיברים עומדת, אם נימא שאבמ"א אסור בהנאה איך מותר להשתמש בבהמה בחייה, והרי בתורה נאמר לא תחרוש בשור וחמור יחידו ומשמע שבשור לחודיה מותר, וע"ש מ"ש"כ דאפשר דנפ"מ לעבור עליו בבי' לאוין.

ולכאי ק' כע"ז למאי שהק' בגמ' שם שיהא דם אסור בהנאה וא"כ איך אפשר לרכוב על בהמה, אך לזה י"ל שדם שלא פירש אינו אסור כמבואר בתו' י"ד א', וצ"ע אם הוא רק בדם איברים דחשיב חלק מהאבר, או כל דם שלא פירש אין בו איסור וצ"ע]. ואין לומר שבהמה יכולה לחרוש ולילך גם בלא גיד הנשה, שהרי ביעקב נאמר והוא צולע על ירכו, וגם ע' בדף ג"ד א' ידבי יוסף

היה לוי בן שלש עשרה שנה כשתחשוב ב' שנים שעשה יעקב בבית קל, וע"ש בפרש"י שכי' עוד ג"א ע"ש.

וידוע משי"ב בשו"ת הרא"ש כלל ט"ז כי ששיעור שנים לגדלות הוא משיעורים שנאמרו בסיני, והנה הרמב"ם כי בפ"ט ממלכים הלי' י' יכן חייב על אבר מן החי, ועל בשר מן החי בכל שהוא, שלא ניתנו השיעורין אלא לישראל בלבד, ולפי"ז כי האחרונים שבגוי אין גדלות תלי' בשנים ורק שתלוי בדעת, וכן כי בנטיח מיעוה ל"יה אות י"ג ומיעוה ק"צ אות ח'. וכ"ז לכא' אינו כרש"י הנ"ל שכי' זאת מילפותא. [א.ה. צ"ע בדי' הרא"ש גופיה דכי' גיטין פ"ט סי' י"א דלא הגענו לפלגות ראובן, דשבט ראובן ידעו בחכמה להכיר בדעתו שהוא גדול אף שלא הגיע לשנים, ואולי ההלכה היא כשא"י להבחין ע"י דעת הרי הוא גדול מגיל י"ג, וצ"ע].

בגזיר ס"ב א' איש כי יפליא בערכין למה לי, אלא האי איש מיבעי ליה לאיתויי מופלא סמוך לאיש, הנחא למי"ד מופלא סמוך לאיש דאורייתא, אלא למי"ד דרבנן איש כי יפליא למה לי, לאיתויי מופלא סמוך לאיש דעובד כוכבים'. ומבואר שאף למי"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן אבל מופלא סמוך לאיש בגוי הוא דאורייתא, ועי' במפרש כאן ובתו' ס"א ב' משי"כ בזה.

הנה זמן מופלא הסמוך לאיש מבואר ברמב"ם פ"יא מנדרים שהוא בן י"ג אף שלא הביא ב' שערות וד' התו' שהוא שנה לפני שהביא שערות.

ולד' האחרונים הנ"ל שאין שנים בב"ע א"כ צ"ע מהו שיעור מופלא סמוך לאיש בגוי, שו"ר בשו"ת חת"ס יו"ד סי' ש"יז שהביא קו' זו מהגמ' בנזיר, וכי' שלגבי כל דיני עכו"ם אין לעכו"ם שיעורים אבל בערכין שנתרבה שדינו כישראל בזה דינו כישראל ותלי' בשיעור גדלות של ישראל.

ובסנהדרין ג"ז ב' מבואר שב"ע שבא על נערה המאורסה נידון בסקילה על אשת איש נידון בחנק, והיינו דאף שמייתת ב"ע בסיף אבל הואיל ואיגלם אין אלא בעולת בעל ע"כ דנים אותו בדיני ישראל וע"כ בנערה המאורסה דינו בסקילה ועל נכנסה לחופה ולא נבעלה בחנק, ולפי"ד חת"ס הנ"ל י"ל שבזה אין חייב אלא א"כ הגיע לכלל שנים וסימנים כישראל, דכיון שמחייבים אותו כדיני ישראל צריך להיות גדול כדיני ישראל.

מעשה שכם וחמור

לי"ד כי ייבא חמור ושכם בנו אל שער עירם וידברו אל אנשי עירם לאמר, (כא) האנשים האלה שלמים הם אתנו וישבו בארץ יסחרו אתה והארץ הנה רחבת ידים לפניכם את בנותם נקח לנו לנשים ואת בנותינו נתן לחם, (כב) אך בזאת אתנו לנו האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו כל זכר כאשר הם נמלים, (כג) מקנהם וקנינם וכל בהמתם הלוא לנו הם אך נאותה לחם וישבו אתנו".

הנה כפי הנראה ששכם וחמור לא היו יכולים לכופ את אנשי עירם למוול אלא היו צריכים הסכמתם, כאשר נראה בהמשך שכתוב (כד) "וישמעו אל חמור ואל שכם בנו כל יצאי שער עירו וימולו כל זכר כל יצאי שער עירו", וזהו שדברו אל כל העיר על המעלות שיש בכל הענין ואמרו האנשים האלו שלמים הם

אתנו, ואין שום הפסד כיון שהארץ רחבת ידים, ויש הרבה מעלות לכך גם בכלכלה וגם בשידוכים וכדו', וע"כ הציעו שימולו ויהיו לעם אחד, והנה דבר זה הוא לא מצינו כמותו בשום מקום שעם אחד רצה להתחבר עם העם השני להיות לעם אחד, וצריך סיבות גדולות מאוד לעשות דבר זה, וזהו שבאו ופירטו את כל המעלות, איך שתהיה הרווחה לכולם ולא יהיה שום הפסד מוכך.

אך דבר אחד לא אמרו מהו הסיבה האמיתית שנכנס בקרבם הרצון העצום הזה להתחבר עם בני יעקב ולהיות לעם אחד, שהרי הסיבה האמיתית היא מה שישכם רצה את בת יעקב, כמו שכתוב (יט) "ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בבת יעקב והוא נכבד מכל בית אביו", ולכן רצה לגלגל את כל הענין, שכל אנשי העיר יגזרו את עינמם כדי שתהיה לו איזה תועלת, ונמצא שאמר דבר אחד שתהיה תועלת לכולם, ולא נתכוון כלל לאותו דבר, אלא לענין אחר לגמרי שלא הזכירו כלל.

והרי באמת היה צריך לבא ולומר אני חפץ בבת יעקב ואינם רוצים אלא אם כן תמולו, ועל כן מבקש מכולם למוול, אבל על זה ידע בודאי שלא יסכימו, וע"כ בא ודיבר על טובת כל העם בזמן שאין כוונתו לכך אלא רק לישא את בת יעקב.

(ועי' מכות י"א א' התם אמרי שכם נסיב ומבגאי גזיר, ופירש"י שכם נסיב מבגאי גזר שכם בן חמור לקח את דינה בת יעקב וההנאה שלו ושאר בני העיר שלא נהנו מולו עצמם ונצטערו, מבגאי שם איש מבני העיר).

וכן הוא הדרך שמדברים על טובת העם, ואינם מתכוונים אלא לתועלת עצמם, ודבר זה בודאי שאין מזכירים כלל, ומשטה בציבור שהוא אינו רוצה כלל להתכונן לשום תפקיד והיה מעדיף לישב בביתו, אך העומד לנגד עיניו הוא רק טובת העם וע"כ מסכים לוותר ולטרוח ולהפסיד חיי הפרטיים עבור העם, ויש האומרים אפי' שהם נכנעים לדרישת הציבור שיתכונן לאותו תפקיד (שגלחמים עליו בשיעף קצף), ואדם תמים חושב שמתכוונים לטובת הכלל, בזמן שפשוט שרוצים את טובת עצמם בלבד, והאריך הכתוב כאן להראות את השקר הגדול שבזה.

*

פרק ל"ו (כ"ה) "ואלה בני ענה דשן ואהליבמה בת ענה", בכ"ב קמ"ג ב' יהוא דאמר להו נכסיי לבניי, הוה ליה ברא וברתא, מי קרו אינשי לברא בניי (ולסלוקי לברתא מעיישור קאתי), או דלמא לא קרו אינשי לברא בניי, ולמושכה לברתא במתנה קאתי, אמר אבוי ת"ש ובני דן חושים, א"ל רבא דלמא כדתנא דבי חזקיה שהיו מרובין כחושים של קנה, אלא אמר רבא ובני פלוא אליאב, רב יוסף אמר ובני איתן עזריה.

ויל"ע למה לא הוכיחו מפסוק הנ"ל בני ענה דשן, ומבואר שאף שהיה לו בן אחד נקרא בני. והנה בהמשך הפסוק נאמר ואהליבמה בת ענה, והי' אפ"ל שבני ענה קאי גם ע"ז וא"כ יהא מוכח שבני כולל גם בנות, אבל מדאמר שוב בת ענה משמע לכא' דמה שנאמר בתחילה בני לא קאי ע"ז.

השתתפות בהוצאות ההדפסה תתקבל ברצון